

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації
творів мистецтва

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри
_____ Підгурний І.С.
« ___ » _____ 2021 р.

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ОЗНАЙОМЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ІЗ СЮЖЕТНО-
ТЕМАТИЧНИМИ ЗОБРАЖЕННЯМИ ДІТЕЙ У СВІТОВОМУ
МИСТЕЦТВІ»**

Виконала: **Чернобров Наталія
Олегівна**,
студентка 2 курсу
ОМх1-М20z групи,
спеціальність: 014 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Керівник: **Кліщ О.А.**, кандидат
архітектури, старший викладач

Рецензент: **Вішгаченко В.А.**, кандидат
мистецтвознавства, старший викладач

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНА КОМПОЗИЦІЯ ЯК ЖАНР МИСТЕЦТВА	6
1.1. Сюжетно-тематична композиція в контексті інших жанрів образотворчого мистецтва.....	6
1.2. Побутовий жанр як самостійний жанр мистецтва. Основні періоди розвитку. Художні та композиційні особливості жанру.....	16
РОЗДІЛ 2. СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНІ ЗОБРАЖЕННЯ ДІТЕЙ У СВІТОВОМУ МИСТЕЦТВІ	26
2.1. Художня специфіка дитячих зображень у візуальних видах мистецтва.....	26
2.2. Сюжетні зображення дітей у творчих композиціях зарубіжних та українських художників.....	33
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИКА ОЗНАЙОМЛЕННЯ ШКОЛЯРІВ ІЗ СЮЖЕТНО-ТЕМАТИЧНИМИ ЗОБРАЖЕННЯМИ ДІТЕЙ У СВІТОВОМУ МИСТЕЦТВІ	42
3.1. Сюжетно-тематична композиція на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» в практиці сучасної школи.....	42
3.2. Методичні основи вивчення побутового жанру через ознайомлення школярів із сюжетними зображеннями дітей.....	49
ВИСНОВКИ	55
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Унікальним засобом формування емоційної сфери, образного мислення, художніх і творчих здібностей дитини є мистецтво. Сьогодні не виникає сумнівів щодо позитивного впливу мистецтва на особистісний розвиток дитини, а також його виховного потенціалу. Через мистецтво, художні образи дитина прилучається до світу інших людей, співпереживає їм у значущих, емоційно-насичених ситуаціях, відображених у творах мистецтва, відкриває для себе гаму нових почуттів, переживає радість пізнання краси, людських стосунків, усвідомлює власне «я», оволодіває мовою емоцій.

В учнів загальноосвітньої школи під час вивчення та застосування основних законів та правил композиції часто виникають великі труднощі. Це пов'язано з тим, що до початку навчання в школі майже для всіх дитячих малюнків характерне фризове розташування об'єктів. Тому вивчення сюжетно-тематичної композиції на уроках інтегрованого курсу «Мистецтво» передбачено ще з початкової школи. З кожним роком завдання ускладнюються і доповнюються більшим теоретичним матеріалом.

Вивчення побутового жанру через ознайомлення школярів із сюжетними зображеннями дітей не лише ознайомить їх із новими творами, але й допоможе при вивченні основних закономірностей композиційної побудови.

Мета дослідження – дослідити методичні основи вивчення побутового жанру через ознайомлення школярів із сюжетними-тематичними зображеннями дітей у світовому мистецтві.

Завдання дослідження:

1. Розглянути сюжетно-тематичну композицію як самостійний жанр образотворчого мистецтва; визначити основні періоди її розвитку.
2. Висвітлити тематичне розмаїття жанрової композиції.
3. Дослідити художню специфіку сюжетної композиції у візуальних видах мистецтва.

4. Проаналізувати сюжетні зображення дітей у творчих композиціях західноєвропейських та українських художників.

5. Дослідити сюжетно-тематичну композицію на уроках мистецтва в школі.

6. Описати методику вивчення побутового жанру через ознайомлення школярів із сюжетними зображеннями дітей.

Об'єкт дослідження – методичні основи вивчення сюжетно-тематичної композиції, що включає в себе зображення дітей.

Предмет дослідження – сюжетно-тематичні зображення дітей в контексті побутового жанру.

Хронологічні межі дослідження охоплюють XV – початок XXI ст.

Територіальні межі дослідження поширюються на західноєвропейські, російські та українські терени.

Методи дослідження. Для виконання завдань дослідження використані загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень. До загальнонаукових методів належать: фактологічний, представлений виявленням і вивченням візуального матеріалу; аналітичний, представлений аналізом літературних джерел; метод порівняльного аналізу.

Наукова новизна дослідження полягає у дослідженні методики вивчення побутового жанру через ознайомлення учнів з сюжетними зображеннями дітей.

Практичне значення роботи. Результати дослідження можуть бути використані:

1. Для поглибленого вивчення історії образотворчого мистецтва.
2. У практичній діяльності загальноосвітніх шкіл та навчально-виховних комплексів.
3. При підготовці занять з композиції у навчальних закладах мистецького профілю.

Структура і обсяг магістерської роботи: текстова частина наукової роботи складається зі вступу, трьох розділів і висновків, а також списку використаних джерел (50 позицій) і додатків.

ВИСНОВКИ

Діти у живописі – це тема, що займає особливе місце, як у світовому, так і українському мистецтві. Це одні із найсвітліших і найдобріших робіт за своїм емоційним наповненням. Казковий світ дитинства постає на картинах як минулих, так і сучасних художників. Хтось із живописців відобразив на полотнах свої ранні спогади, інші малюють власних дітей та онуків чи просто дітлахів із вулиці. Важливо інше – дивлячись на ці роботи, ми точно повертаємось у найпрекраснішу пору свого життя.

Зображення дітей у світовому мистецтві з'явилося досить пізно порівняно з іншими портретними жанрами. Власне портрети дітей, а не дорослих, лише менших за розмірами, стало поширеним починаючи з XVII ст.

Дослідження дитячих зображень паралельно з розвитком дитячих портретів має логічне пояснення, оскільки більшість дитячих зображень поєднують в собі портретний жанр. Воно і не дивно, адже з уяви художнику вкрай важко передати дитячу безпосередність і натуру.

Разом з тим, дитячі зображення є вичерпним джерелом інформації про побут та сімейний устрій певної епохи. У XVIII-XIX ст. основними об'єктами зображення були діти з багатих сімей. Це можна пояснити перш за все тим, що простому селянину було не по кишені заплатити художнику.

Дитячі постаті XVIII ст. писалися в дусі реалізму, мода того часу – наслідування французьких зразків. На таких роботах ми бачимо на рівні з високою майстерністю бездоганну точність соціальної характеристики, тонкощі психологічного аналізу, глибоке розкриття інтелектуального світу й багатства почуттів зображених людей».

У XIX ст. портрети створюються в імпресіоністичній манері, але захід ще дуже впливає на тренди в живописі (і не лише).

У XX ст. дитячі образи в живописі залишаються зворушливими і безпосередніми, ґрунтуються на кращих досягненнях образотворчого мистецтва другої половини XIX – початку XX століть. Художники цього періоду чудово володіли малюнком, майстерно передавали форму та колір.

Техніка виконання дитячих композицій залежить від моди і часу, коли їх написано, а також від авторської манери. Дослідження дитячого портрету в контексті сюжетної побутової сцени допомагає скласти уявлення про соціальний статус, характер відносин між людьми, про характер моделей, а також загальне враження про моду певного історичного періоду. Адже портретист у творчості віддзеркалює типові риси характеру сучасників.

Діти на картинах художників – це завжди підтвердження масштабності таланту, вміння вловити миттєвий емоційний стан дитини та відтворити його на полотні. Завдання надто складне, адже настрої маленької людини може змінюватися щомиті, а дитячу безпосередність, особливості характеру, рухи і жести передати досить не легко.

Сюжетно-тематична композиція являється одним із провідних жанрів, який вивчають, починаючи із самого молодшого віку. Основи сюжетної композиції засвоюються дітьми в процесі як теоретичних (аналіз-інтерпретація художніх творів), так і практичних (виконання практичних робіт по композиції), або комбінованих уроків.

У контексті сюжетно-тематичної композиції, в межах вивчення побутового жанру, дітей доцільно знайомити з художніми творами, на яких відтворені дитячі (бажано ігрові) сюжетні сцени. Відповідні практичні завдання теж можна поєднувати з дитячою темою.

Дитячі сцени приваблюють учнів своєю простотою і безпосередністю, легкістю і невимушеністю сюжету, теплою атмосферою і позитивізмом. Вони більше близькі їм за духом, емоційним наповненням і доступністю, ніж дорослі роботи зі складним глибоким змістом.

Ознайомлення учнів із сюжетно-тематичними зображеннями дітей у світовому та українському мистецтві варто проводити у два етапи. Перший етап має на меті вивчення школярами художніх тематичних творів із зображення дитячих сцен. Другий – створення сюжетно-тематичних композицій із зображення дітей художніми засобами живопису, графіки, чи скульптури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеев В. В. Изобразительное искусство и школа. Москва : Педагогика, 1968. 184 с.
2. Алёхин А.Д. Изобразительное искусство: художник, педагог, школа. Москва : Педагогика, 1984. 254 с.
3. Алпатов М. Композиция в живописи. Исторический очерк. Москва-Ленинград : Искусство, 1940. 132 с
4. Анімалістичний жанр [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://vue.gov.ua>.
5. Бабенко А. В., Хоружая Н. В. Основы композиции в изобразительном искусстве: учеб.-метод. пособие Томск : Томский государственный университет, 2011. 116 с.
6. Беда Г. В. Основы изобразительной грамоты. Рисунок, живопись, композиция. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Просвещение, 1891. 239 с.
7. Василий Перов «Тройка» [Электронный ресурс]. Режим доступа : https://moscowchronology.ru/Perov_Troyka.html.
8. Васильковська К. М. Формування художнього світогляду майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Київ : НПУ, 2006. 234 с.
9. Види та жанри мистецтва. Поняття художньо-мистецького стилю. Провідні стилі класичного та некласичного мистецтва [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-5395.html>.
10. Види та жанри мистецтва. Просторове і тимчасове [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://studall.org/all3-82841.html>.
11. Використання батального жанру на уроках [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://studexpo.ru/89493/pedagogika/vikoristannya_batalnogo_zhanru_urokah.

12. Власова В. Вивчення основ композиції на уроках образотворчого мистецтва в школі // Методика викладання мистецтв. 2012. № 2. С. 42-45.
13. Власова В. Вивчення образотворчого мистецтва в школі // Мистецтво і освіта. 2011. № 2. С. 21-25.
14. Волков Н. Н. Композиция в живописи. Москва : Искусство, 1977. 363 с.
15. Голубева О. Л. Основы композиции: учеб. пособие. 2-е изд. Москва : Изд. дом «Искусство», 2004. 120 с.
16. Даниэль С. М. Картина классической эпохи. Проблема композиции в западноевропейской живописи XVII века. Львов : Искусство, 1986. 220 с.
17. Демченко І. І. Використання інтерактивних технологій навчання при викладанні образотворчого мистецтва у початковій школі // Мистецька освіта у контексті європейської інтеграції: теоретичні та методичні засади розвитку / Тези Міжнародної наукової конференції. Київ-Суми : СумДПУ ім. А. Макаренка, 2004. С. 244-246.
18. Дети в живописи современных Художников [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://veryimportantlot.com/ru/news/obchestvo-i-lyudi/deti-na-kartinaх-izvestnyх-hudozhnikov>.
19. художников [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://www.izocenter.ru/blog/deti-v-zhivopisi-sovremennyh-hudozhnikov/>.
20. Детские портреты в традиции европейской живописи [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://veryimportantlot.com/ru/news/obchestvo-i-lyudi/deti-na-kartinaх-izvestnyх-hudozhnikov>.
21. Знову двійка (картина) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

22. Інтер'єрний жанр [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://jak.koshachek.com/articles/inter-ernij-zhanr.html>
23. Історія натюрморту як жанру [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://studwood.ru/1559262/kulturologiya/istoriya_natymortu_zhanru.
24. Кибрик Е. А. Объективные законы в изобразительном искусстве // Вопросы философии. 1996. № 10. С. 18-27.
25. Кірсанова О. Вчимося творити у митців : навчально-методичний посібник. Львів, 2018. 87 с.
26. Кузин В. С. Основы обучения изобразительному искусству в школе. Москва : Просвещение, 1977. 207 с.
27. Маслова Т. М. Створення художнього образу в дитячому портреті : методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Композиція в образотворчому та декоративному мистецтві». Одеса, 2018.
28. Методика проведення уроків тематичного малювання [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://studfile.net/preview/5601405/page:4/>.
29. Методика роботи над тематичною композицією на уроках образотворчого мистецтва в початкових класах [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://revolution.allbest.ru/pedagogics/00529172_0.html.
30. Натюрморт як жанр живопису [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://studwood.ru/1559262/kulturologiya/istoriya_natymortu_zhanru.
31. Методика викладання образотворчого мистецтва [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/kontrolnaya/5131/page/4.
32. Образотворче мистецтво [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

33. Образотворче мистецтво в початкових класах як складова навчальної дисципліни «Мистецтво» в Новій українській школі [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/>.
34. Пилипенко Д. Г. Малювання з методикою викладання. Київ : НДПІ, 1971. 135 с.
35. Побутовий жанр [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki>.
36. Побутовий жанр в образотворчому мистецтві. Художники побутового жанру [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://gigafox.ru/uk/childrens-health/bytovoi-zhanr-v-izobrazitelnom-iskusstve-hudozhniki-bytovogo-zhanra/>.
37. Подлипенцева К. История детского портрета [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://www.maria-art.com/istoriya-detskogo-portreta>.
38. Портрет і його місце в сучасному світі. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://ocnt.com.ua/portret-i-jogo-misce-v-suchasnomu-mistectvi/>.
39. Світ дитинства очима художників у Бердянську [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://prostir.museum/ua/post/42534>.
40. Сухорукова Г., Дронова О., Голотова Н., Янцур Л. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / за заг. Ред. Г. В. Сухорукової. Київ : Видавничий дім «Слово», 2010. 317 с. : іл.
41. Трач С. К. Уроки образотворчого мистецтва. 2 клас. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2007. 96 с.
42. Трач С. К. Уроки образотворчого мистецтва. 3 клас. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2007. 104 с.
43. Трач С. К. Уроки образотворчого мистецтва. 4 клас. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2005. 120 с.

44. Характеристика видів і жанрів образотворчого мистецтва [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.educationua.net/silovs-1122-1.html>.

45. Характеристика сюжетно-тематического жанра [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://artrecept.com/zhivopis/zhanry/sjuzhetno-tematicheskij-zhanr>.

46. Шорохов Е. В. Методика преподавания композиции на уроках изобразительного искусства в школе. Москва : Просвещение, 1974. 235 с.

47. Щолокова О. Концепція художньо-естетичного розвитку школярів в системі освітньої галузі «Мистецтво» // Мистецтво і освіта. 1999. №8. С.62-64.

48. Фіть Н. Побутовий жанр в українському мистецтві другої половини XIX ст. [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://memorua.org/?p=606>.

49. Характеристика видів і жанрів образотворчого мистецтва [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.educationua.net/silovs-1122-1.html>.

50. Цимбал В. Ю. Дитячий портрет XVIII-XIX ст.: зображене і реальне [Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.rusnauka.com/2_KAND_2015/Philosophia/1_185030.doc.htm.